

Душан Вишњић, Слободан Томић

СТРАТЕГИЈСКО УСМЕРАВАЊЕ ДРЖАВЕ-НАЦИЈЕ

Држава-нација је сувише значајна творевина да би била препуштена само политичарима.

Сажетак

Родно место свих наука је филозофија чија је тежња да превазиђе све границе које је човек сам себи поставио: границе струке, специјалности и професије (општа стратегија је у томе прати). Основно обележје филозофије, као врсте знања, јесте трагање за истином. И стратегија има то својство: трага за истином, а истина је целина, систем.

*Синтагму „држава-нација” преузели смо од француских мислилаца који виде нацију као неуништиву структуру људског друштва која траје миленијумима и остаће, убудуће, битна чињеница интернационалног живота. Нема државе без нације. Али, ако нема државе без нације постоје нације без државе, буквално. Такве нације живе **Historiu calamitatum** (историју невоља). Оне су, засад, „слабе тачке” наше планете, а једна од основних сврха савременог глобалистичког опресивног похода јесте денационализација, национално обезличење човека, стварање генетески модификованих идиота, робова 21. века. Српски интелектуалци треба да одговоре на питање самосвести нације: Ко смо ми? А до одговора можемо да дођемо после окончања идеје страте-*

гије утемељењем посебних стратегија без којих се тешко разумева општа.

Кључне речи: глобализам, тоталитет филозофски, тоталитет стратегијски, држава-нација (као целина) уопште, доктрина конкретне државе-нације „А“, „Б“..., чиниоци стратегије, стратегијска стварност државе-нације, полистратегијски систем државе-нације (уопште), доктринарни модел полистратегијског система државе „А“, „Б“..., држава-нација субјект стратегијских релација (одређеног стратума) објект стратегије, предмет стратегије, методе стратегијског истраживања (стратегијско узроковање и стратегијско предвиђање), историја опште стратегије (у знацима) те сврха и место опште стратегије у систему наука.

Увод

Да је родно место свих наука филозофија важи аксиоматски. Нема разлога да општа стратегија буде изузетак од тог правила. Филозофија је целовита, рационална и критичка свест човека о свету у коме живи и основном смислу његове делатности. Филозофија тежи да превазиђе све границе које је човек сам себи поставио: границе струке, специјалности и професије (општа стратегија је у томе прати). Основно обележје филозофије, као врсте знања, јесте трагање за истином. Филозофија се бави тоталитетом највише општости – универзумом, апсолутним духом (Хегел), а општа стратегија (даље ћемо изоставити реч „општа” јер је јасно да нема ништа општије од стратегије без конотације) бави се тоталитетом уже општости од филозофског, државом-нацијом као системом (ако је таква). Реч је о држави-нацији уопште, онаквој како је дефинисао Макијавели (користио је само реч „држава”): „Држава је апстракција, заједнички именитељ на који се све државе могу свести по одбитку онога што их конкретно карактерише”. Кант је дефинисао систем као јединство различних спознаја под једном идејом, што бисмо могли довести у везу са настојањем филозофије да „превазиђе све границе које је човек сам себи створио”. И стратегија има то својство: трага за истином, а истина је целина, систем.

Дакле, принцип тоталитета заједнички је за филозофију и стратегију, из чега би било погрешно закључити да је стратегија исто што и филозофија. Реч је о једној чињеници друге природе: према заједничком својству – принципу тоталитета – општа стратегија потиче из теоријске филозофије, али то не значи да је и сама та филозофија, јер, она се бави системом, који, аналитички рашчлањен на структурне елементе, омогућава, након њиховог истраживања, синтезу добивених резултата на вишем нивоу конкретности. Друкчије речено, ми општу стратегију видимо као примењену теоријску дисциплину чије место је међу практичким дисциплинама филозофије какве су (пре свега) етика и естетика.

Умност је, неоспорно, битно обележје филозофије, али и стратегије. Ипак те области људског знања се разликују бар у мери разлике теоријске филозофије и практичке филозофије која није мала. Стратегија је подручје умности и не бави се непосредним искуством него разумски сређеним појмовима уносећи више јединство у њих. Умност стратегиста и стратега најближа је *Phronesisu* – практичној мудрости, као основној људској врлини (описно је њу истакао Сун Ци у „Умећу ратовања“). *Phronesis* укључује: знање врлина, способност логичког закључивања од општих начела до суда у специфичној ситуацији, али, исто тако и снагу воље да се учини оно што из тог суда следи у пракси.

Филозофија науке формулисала је имплиците, операционални принцип који бисмо могли назвати „припадност неке (нове) теорије одређеном систему“. „Идеја да ниједан исказ, формулација закона или целовита теорија не може имати одређени смисао нити се може прихватити као истина док се не одреди ... систем коме припада, имала је револуционарни ефекат на науку у целини ... Из ње следи да свака чињеница има своје теоријске претпоставке ... да теоријске расправе имају смисла само ако се утврде референцијални оквири сваког од опонената, односно теоријске „парадигме“ чије су претпоставке имлицитне у његовом мишљењу. Таква релативистичка оријентација је постала моћно оружје против идеолошког и верског догматизма, расизма, војничког доктринарства, академске ауторитарности, свемоћи политике и арбитражности власти“ (уз мање измене, М. Марковић

том IV, стр. 63. Изабраних дела). Стратегија, дакле, има своје „родно место”.

Зашто користимо синтагму „држава-нација”? Из следећих разлога: (1) Нема државе без нације. „Нацију имају и САД у којој, вероватно постоји, бар понеки припадник било које нације досад регистроване на нашој планети. Имамо утисак да су Американци ставили знак једнакости између „нације” и „држављанства”. Али, ако нема државе без нације постоје нације без државе, буквално. Такве нације живе *Historiū calamitatum* (историју невоља). (2) Постоје државе које „забораве” нације сем тренутака кад су им „потребне”. (3) Није мали број оних држава које изневере неке важне одредбе (ненаписаног) друштвеног уговора. (4) Једна од основних сврха савременог глобалистичког опресивног похода, засад, на „слабе тачке” наше планете, јесте денационализација, национално обезличење човека, стварање генетески модификованих идиота, робова 21. века. (5) Синтагму „држава-нација” преузели смо од француских мислилаца који виде нацију као неуништуиву структуру људског друштва која траје миленијумима и остаће, убудуће, битна чињеница интернационалног живота.

Животно опредељење државе-нације

На Аполоновом храму у Делфима писало је: „Упознај самога себе”. Смисао тог упозорења јесте стална обавеза да се мисли, односно, да се пита оно што треба мислити да би се знало шта треба радити. Хелени су знали разлику између *Bios Theoretikosa*, тј. теоријског живота као начина духовног, мисаоног односа према свету и *Bios Praktikosa* као деловања у складу с нормама. Савремени човек није, бар досад, увидео да је реч о првим одређењима савремених термина „стратегија” и „доктрина”. Гравитациони центар планетарне моћи – САД врло ретко користе реч „доктрина”. За њихове стратегисте (мислиоце стратегије) и стратеге, постоји само једна реч: „стратегија”, јер су, ослањајући се на Клаузевица, преузели његову мисао о „најбољој стратегији” бити довољно моћан. И шта се десило? Иако је стратегија државе-нације јединствена, а доктрина постоји онолико колико има држава – ујка Сем је рекао, зашто бих ја проверавао, то мора бити

добро и сви су написали „стратегија националне безбедности“...Општа доктрина не постоји. Они који су читали Клаузевица, због начина на који је искарикирао „ватрогасну доктрину“ вероватно су побегли и од саме помисли да нешто назову „доктрином“. На жалост, нису схватили поенту.

Хелени никад нису мисаоно мировали. Условно речено интегрисали су В.т. и В.р. и дошли до *Phronesis* (практичке мудрости) као темељног принципа стратегије државе-нације, који укључује у себе: знање, врлине, способност логичког закључивања од општих начела до суда у специфичној ситуацији, те снагу воље да се учини оно што из тог суда следи.

Идеал целовитог критичког ума и теоријско-практичке мудрости није само лепа интелектуална визија већ и суштинска практичка потреба. Могао би то бити синоним за стратегисту али и за стратега, те можемо говорити о Хегелова два човека времена или о Великим људима времена, ако се држимо Хегела. Генији се ретко рађају, а системом школства, прецизније речено-васпитања и образовања, мора се „преиспитати“, посебно „Болоња“, јер ће бити тешко доћи до идеала целовитог критичког ума.

Шта би се, као најпрече, морало урадити у настојању да се дође до темељног животног опредељења државе-нације, јер су могуће различне алтернативе. Ерих Фром пише: „Човеку је потребна мапа његовог природног друштвеног света без које би био ометен и неспособан да делује сврховито и конзистентно.“¹ У тој „мапи“ оквир оријентације и сврха су примарни термини који се у већој мери односе на државу-нацију него на било коју јединку.

Недавно почивши академик, филозоф који је обележио другу половину 20. века, и то, не само у СФРЈ и Србији већ у великој мери и у свету, своју студију о неопходности **опште животне оријентације** (из 1988. године)² свео је на две оштро супротстављене животне оријентације: (1) „Лажна, дехуманизујућа животна оријентација претвара нашу способност комуникације у грамзивост. Читав низ идеологија грађанског друштва сматрао је грамзивост основном одликом људске природе...Типови тог грабежљивог менталитета

1 Ерих Фром, *Анатомија људске деструктивности*, Напријед, Загреб, 1986, стр. 56.

2 М. Марковић, *Изабрана дела*, том VI, БИГЗ, Београд, 1994, стр. 158-165.

су распрострањени у свим савременим друштвима. Посвуда у свету *homo consumens* је спреман да своје време и ...енергију замени за гомиле робе. Академска звања додељују се за ерудицију, а не за идеје...Неспособност за љубав надокнађује мноштво љубавних веза. Велико, много и скупо надокнађују лош укус и плиткост осећања.“

(2) „На супротном полу овог подручја универзалне кумулативне диспозиције може се пројектовати позитиван нормативан појам тотализације. Тотализација се заснива на савним друкчијим темељима“. Богатство су све разноврсније потребе и све снажније животне манифестације.

Моћ је синергијска способност стварања разноврсних система, мењања света и откривања нових истина о друштву и природи. „Принцип организације код тотализације представља интегрисање различитих потреба и животних манифестација у складну целину“. Држава-нација организује свој живот у интерно-екстерном простору сопствене оријентације тежећи да, етапним напорима достигне највише добро (*summum bonum*), односно, здраву државу-нацију или истинску друштвену заједницу (социјални појам).

Усмеравање државе-нације

Филозофија се суочила са проблемом усмеравања друштва³.Ево битнијих момената: (1) Усмеравање ваља обављати у име целог друштва, али, усмеривач се може трансформисати у посебни привилеговани слој. Дакле, опасност бирократизације несумњиво је присутна.

(2) „Претња су мале бирократске клике. Моћ им није велика, али зато могу бити веома ефикасне у антидруштвеном деловању.“(3) По угледу (у извесном смислу) на опата Ескриву⁴ који је ангажманом католичке научне елите обезбедио превагу над браниоцима Републике у Шпанском грађанском рату (1636-39), а тиме и победу фалангиста, не би се смело ни тренутка чекати са укључивањем релевантних научних (и филозофских) институција у процесе истраживања и решавање проблема општег значаја за државу-нацију.

3 Ibid, стр. 358-374.

4 Формирао католичку организацију Opus dei (Дело божје) и конципирао идеју глобализма као замену за фашизам.

(4) Принцип: „Свесне интервенције у циљу усмеравања друштвеног процеса не подносе импровизације и нагађања и зато морају бити егзактно планиране.“ Али, може се открити недовољна развијеност неких примењених наука и непостојање стручних кадрова што може произвести субјективизам са великим друштвеним последицама. (5) „Да би било успешно и оптимално рационално, усмеравање се мора обављати на свим стратумима државе-нације.“ (6) „Човек, заинтересован за усмеравање само у средини којој непосредно припада, показује да није довољно друштвено биће или није свестан нераздвојне повезаности личних и друштвених потреба.“⁵

Општа стратегија или стратегија државе-нације

Историчност стратегије. Не верујемо да би било препоручљиво не користити се овом приликом и указати на једну од веома битних заблуда, у науци уопште. Реч о историји има филозофија науке. Цитирамо:

„Истраживање прошлости делимично се конституисало као посебна наука – историја. Међутим, статус историје као науке није довољно јасан. Кад тежиште ставља на описивање економске, политичке или културне прошлости, она је више или мање једнострана и, строго узев, нема ни право да се зове историјом. Међутим, кад прошлост обухвата целовито и кад се не ограничи само на описивање већ и на анализу, објашњавање и критичко оцењивање прошлости – она се више и не може сматрати једном посебном науком поред других, већ постаје моменат сваког научног истраживања. Другим речима историја тежи да се идентификује са науком уопште: свака наука би на једном вишем нивоу свог конституисања морала да развије и историју свог предмета и историју саме себе као науке” (М. Марковић том VIII/297).

Руски филозоф Е.В. Иљенков формулисао је изванредну дефиницију науке уопште (IV том избраних дела академика Марковића стр. 414.) из које издвајамо, *ad hoc*, следећи исказ: „Право, реално знање је, даље, историјско, јер се суштина данашњих појава може открити тек у њиховим прво-

5 Сви искази под наводницима су мисли академика М. Марковића, Т- VI стр. 359-375.

битним простим елементарним облицима који су се појавили као случајности, као изузетак од правила у прошлости, а који су већ тада, као у ћелији, носили у себи све противречности развијених облика”.

Тај исказ Е.В. Иљенкова илуструју, бар две, историјске темпоралне коинциденције. Прва се догодила у IV веку пре н.е. на Евро-азијском континенту (Европа је ипак само полуострво тог континента, али нећемо се бавити даљим рангирањима). Савременици са две супротне стране Евроазије, Александар Велики и Сун Ци (*према ранијој транскрипцији Сун Цу Бу*) стратегијски су делатници различитог профила, први је стратег, други стратегист, први је, дакле, војни стратег, а као цар и стратег државе (Грчке), а други, пре свега, мислилац стратегије и генерал. (Једна дигресија: да ли ћемо се и надаље питати: шта је било „прво” хришћанско „реч” или Гетеово „чин”?).

Царев учитељ логичког и државничког мишљења био је, нико други до Аристотел, а војно-стратегијског резонанца, искусни војсковођа, његов отац, Филип Македонски. Талентованом Александру било је то довољно за успешну контролу како интерних тако и екстерних стратешких процеса који одређују стратешку стварност Грчке и да донесе одлуке због којих ће, с правом, понети атрибут – „Велики”. Е.В. Иљенков био је у праву, и то не само због поменутог историјског догађаја који потврђује његову тезу већ и из једног ширег аспекта: Хегел је идентификовао појам „филозофије” с целокупном њеном историјом. Зашто би се појам „опште стратегије”, у једном таквом методолошком приступу третирао друкчије од појма „филозофије”?

Док је грчки Цар учио, потом и ратовао да би ојачао Грчку ујединивши је, у ратном походу на исток обезбеђивао је Грчку споља од традиционалних непријатеља, ширио грчку културу и бавио се градитељством (Александрија), дотле је на далеком истоку Сун Ци стварао „Умеће ратовања” (у оригиналу „Тринаест поглавља”) које је савремена кинеска интелектуална елита сврстала међу двадесет најзначајних дела кинеске културне баштине.

Сун Ци није могао познавати „филозофију науке” јер је тада није било, као ни методологије. Али, снагом сопственог ума Сун је уочио чињеницу да је држава објект стратегије,

или како би то рекли саавремени филозофи науке – „тоталитет” од кога ваља поћи у размишљање о стратегији, али о том потом. На почетку „Умећа ратовања” Сун пише: „Рат је од животне важности за државу; то је подручје у којем се решава бити или не бити, то је стаза која води у сигурност или пропаст. Зато је нужно добро га проучити”. Кад Сун Ци помиње државу нема сумње у то да мисли на државу уопште; њен теоријски појам, што се да закључити скоро из сваког дела „Умећа ратовања”. Суново размишљање је умно, односно, веома апстрактно и концизно, на основу чега можемо посредно закључити да се у истраживању и умовању ослањао на разумски сређене појмове и доводио их до степена јединства различних спознаја под једном идејом, односно до оригиналног системског знања стратегије. Дакле, утемељивач опште стратегије „пронађен” је. Још би само требало обезбедити кинески оригинал „Умећа ратовања” и превести га на српски језик без посредовања енглеског језика. Нисмо уверени у способност англосаксонаца да разумеју суштину стратегије на основу превода од стране извесног Семјуела Грифита (1963. године), тим пре што смо увидели да не разликује стратегију од доктрине. Бар једно комплетно дело кинеске културе требало би да има Србија. Дакле, Е.В. Иљенков је био у праву: право стратегијско знање је и историјско, оно често потиче из веома давних периода човекове историје тотализације.

Темпорална коинциденција стратегијске праксе и стратегијске теорије не само да није случајна, већ је она, вероватно, законита. Зато „дилему”: шта је било „прво” реч или дело (чин), можемо уврстити у софизме нове ере.

Другу илустрацију временске подударности стратешке праксе и стратегијског мишљења можемо назвати формалистичком иако је до ње дошло приближно, двадесет и један век након прве која, у то време није могла бити непозната. Реч је о истовременој појави уставотворности и стратешке праксе. Уставотворци су заказали у стратегијском размишљању, случајно или намерно - изоставили су *telos* (сврху). „У друштвеној историји ми немамо пред собом ствари већ појаве у којима је објективирана нека сврха. Довести до свести ту сврху... значи не само разумети смисао историјског процеса (показати свету за шта се бори) ... већ и утврдити социјалну

истину. Тај имплицитни *telos*, тај непотпуно остварени идеал, тај недоконани рад прошлости – постаје норма критичког оцењивања актуелне друштвене стварности. Истина једног друштва биће степен његове адекватности тој норми.” (М. Марковић IV/179.).

Један од најпрецизнијих критеријума сврставања државе је *telos*. Према том критеријуму државе се могу сврстати у: (1) *аутогеличне* и (2) *хетерогеличне*, прве делују у складу са сопственом сврхом, друге су принуђене да се подвргавају туђим сврхама, у већој или мањој мери. Прве, по правилу, као (необелодањену) сврху имају интерес (потребе сведене на похлепу), а друге, могу објективно имати *summum bonum*, тј. највише добро државе-нације или одређеније: здраво друштво (ма шта под тим појмом подразумевали), оствариво у складу с објективним могућностима конкретне државе.

Додајмо реченом и веома значајно Фромово упозорење: сваки субјект мора да има (1) простор оријентације и (2) објект (предмет) поштовања. Наша народна изрека гласи: с ким си, такав си. Сопственим фундаменталним релацијама с другим сличним ентитетима и са самом собом, држава-нација „одређује” сопствени простор оријентације и тако стиче позицију субјекта стратегијских односа одређеног ранга. А што се „објекта” (предмета) поштовања тиче, њега би требало да одреди устав како је претходно речено.

Али вратимо се Сун Цију и „његовом” схватању улоге државе „у рату”. Морамо посумњати у коректност „преведеног превода” речи „рат”. Сун је знао да је велика заблуда мислити како је стратегија неопходна држави само у рату (а још је већа заблуда да, сем војне, других стратегија нема). Биће да је пре реч о „сукобима уопште, па и о рату као екстремном облику малигног сукоба, јер већ у „миру” (стање између два рата, „Платон”) постоје виртуелни и реални сукоби, бенигни и малигни, а САД имају „мирнодопски рат” у својој класификацији ратова (ако га, у последњу деценију и по, нису „избрисали” из евиденције).

Нешто више о „тоталитету”. Филозофски, држава је тоталитет (целина, систем), али не онај опште филозофски, универзум или Хегелов апсолутни дух, него тоталитет уже општости. Методолошки, држава је објекат стратегије, али и субјект стратегијских односа. О каквој (којој) ужој општости

је реч? Објект је држава-нација као целина, али не и у целини, већ само њене фундаменталне интерне и екстерне релације којима се она идентификује.

Тоталитет је, заправо, филозофско-методолошки принцип, одређеније, дијалектички принцип, јер се дијалектика супротставља сваком мишљењу света које карактерише парцијалност, једностраност, трајна дисперзија целине у делове без напора враћања целини на неком вишем нивоу конкретности. Другим речима, дијалектику, а са њом и стратегију суштински карактерише начело целовитости. Цела историја је схваћена као процес тотализације, односно, уважавања оних тековина негдашњих цивилизација у којима има елемената универзалног људског садржаја. Пуно значење једне историјске појаве, каква је на пример држава, чијој стратегији тежимо, може се схватити само ако ту појаву схватимо као елемент једне шире историјске целине којој држава припада, а она, као систем припада системски неуређеном свету који нема никакву сврху. Кантов празан појам, јер се није доказао у односу са неким сличним ентитетом, нити у односу према самом себи, својим субцелинама, сем крематистички.

Тоталитет се не може непосредно схватити једним непосредним актом. Непосредна визија тоталитета може имати смисла само као хипотетичка апстракција која треба да остане увек присутан оријентациони оквир приликом истраживања. Аналитичко рашчлањавање целине (државе), односно, почетне апстрактне смисаоне целине и истраживање структурних елемената омогућава њихову синтезу на вишем нивоу конкретности (Михајло Марковић). Одређеније речено: Све функције државе-нације научно су утемељене. Истраживањем историје функција долазимо до појма тих наука које чине теоријску основу посебних (појединачних) стратегија. Само посебне и појединачне стратегије могу доћи до исказа који формулишу норму практичне делатности а *phronesis* стратега спровести их у дело и тиме допринети највишем добру државе-нације.

Да ли је стратегија државе-нације уопште наука и у чему је разлика између ње и доктрине било које конкретне државе. Општа стратегија је наука у развоју. Њен највећи недостатак је недовршеност, јер ми као јединке, могли смо једино да уопштено најавимо „полистратегijski систем др-

жаве-нације”, али не и да структурирамо сваку посебну стратегију, сем војне. Зато предлажемо покретање државног, научно-стручног пројекта на поменутој тему, јер се из кризе не излази празним обећањима, већ научним знањем, односно истином о сопственој стратегијској стварности и решавањем идентификованих фундаменталних проблема. Засад је општа стратегија, изузев поменутог недостатка, конституисана на задовољавајући начин јер има: (раније поменути) (1.) објект, (2.) предмет стратегије, (3.) методе и технике истраживања, те (4.) сврху и место стратегије у систему наука и животу нације.

(1) *Објект опште стратегије* није ништа друго него раније поменути тоталитет – држава, и то она како је око пре пола миленијума видео, односно дефинисао Макијавели. Држава-нација не у целини, већ као целина фундаменталних интерних и екстерних релација; чији је она истовремено и субјект. Реторичко је питање може ли објект „наука одбране” бити нешто друго сем државе-нације?

(2) *Предмет опште стратегије?* Предмет једне науке није део објективне стварности „по себи”. Предмет целокупне науке јесте проблематика човековог односа према свету. Предмет науке нису ствари и процеси као такви, већ проблеми који се у вези тих ствари и процеса постављају пред стратегисте и стратеге једне државе, у светлости практичних потреба државе-нације, те претходних знања и методолошких инструмената којима располажу стратеги и стратегисти. Стварност за државу нацију, поједини њени елементи, представљају конститутивне елементе одређене групе проблема која је предмет науке (теорије) зване општа стратегија државе-нације. Група проблема државе-нације у којој има нешто инваријантно чини предмет опште стратегије.

Због недовршености стратегије, одсуства њене практичне провере, до које није могло доћи из објективних разлога, није било могуће теоријски развити полистратегички систем без којег нема ни исказа који формулишу норме практичне делтности. Та недовршеност отвара питање научног статуса опште стратегије у овој фази њене спознаје.

Све оно што претендује да буде наука мора садржавати бар неке од следећих елемената (иначе могућих носилаца првенствено теоријских проблема стратегије, за разлику од

чинилаца стратегије као исходишта практичних проблема државе-нације): језик стратегије; искуствене чињенице, ставове којима се утврђују опште структуре и релације, методе истраживања, исказа који формулишу норме практичне делатности нема (с напред наведеног разлога), начин организовања чињеница; филозофских претпоставки концепције стратегије и историје стратегије.

Филозофија науке не бави се наукама у настајању, научно неутемељеним, незрелим наукама, али, она ће ипак рећи: „Често се питање да ли је једна наука конституисана представља у бивалентном облику, као да се на њега мора одговорити са да или не. Дијалектичар који би дозволио могућности и да и не био би ближи истини” (М. Марковић). То дијалектичко становиште прихватљиво је за општу стратегију. Ипак је она наука релативно лако надокнадивих недостатака.

Стратегијска стварност државе основа је њене укупне стварности. Чиниоци те стварности су: интерне и екстерне релације, сукобљености, моћи и силе, највише добро нације и стратегијска знања. Ти чиниоци су конститутивни елементи оне групе проблема које смо претходно, можемо рећи, условно назвали, практичним. Та стварност није само оно што је реално дато у простору и времену, него и оно виртуелно, то јест потенцијално у односима држава-сукобница. Синтагми „стратегијска стварност” можемо дати следеће значење: стратегијска стварност државе-нације материјални је корелат наших истинитих ставова о њеним фундаменталним, интерним и екстерним, релацијама и позицији у свету.

(3) *Концепција основних, општих метода стратегијских истраживања* разликује се посве од концепције истраживања било које друге науке. Штавише једну од две опште методе стратегијских истраживања, не помиње ниједна доступна нам методологија. Суштина методе може се одредити као поступак којим се на основу претходног знања о предмету науке долази до даљег, потпунијег знања. У том смислу метода претходи науци. Али исто тако она се употребљава у науци, тј. саставни је део науке. Та дефиниција методе науке била је неопходна да уочимо разлику између метода истраживања стратегије с једне стране и конципирања метода стратегијских истраживања, с друге стране.

Може се рећи да су методе научног сазнања и научног истраживања заправо системи регулативних принципа делатности ... То је, дакле, систем принципа којима се руководимо у мисаоном, теоријском освајању стварности. У мисаоном освајању стварности стратегисти и стратежи, требало би да се користе са два основна, општа система регулативних принципа: (3.1.) стратегијским узроковањем и (3.2.) стратегијским предвиђањем. Да је филозофија родно место стратегије најубедљивије о томе говоре искази о филозофским претпоставкама концепције стратегије, како они досад забележени тако и они који следе о методи стратегијске узрочности и стратегијског предвиђања.

(3.1) Узрочност је основни, највиши принцип рационалног објашњења света, тврди филозофија. Ослањајући се на специфичности критичке друштвене филозофије и критичке друштвене науке, релевантне за спознају стратегијске узрочности, те спознату природу стратегијске стварности, настojали смо да докучимо стратегијске принципе рационалног објашњавања могућих стратегијских збивања. Узрочност је однос узрока и ефекта, краће, узрочност је константна веза. Узрочност је и делатност произвођења једне појаве од стране друге. Узрочност је увек искуствено-мисаоно-практично питање, а не чисто искуствено. Стратегијска узрочност је посебан тип друштвене узрочности, али о тим посебностима нећемо овом приликом, јер нас првенствено интересују филозофске претпоставке концепције општестратегијске узрочности. Стратегија као неразвијена наука не може се одрећи узрочности, јер нема сопствених стратегијских закона. Уместо принципа *causalitatis* користићемо се аксиомом стратегијске узрочности у значењу да се стратегијске појаве дешавају по закону повезаности узрока и ефекта. Тај аксиом је само једна методолошка одлука, јер се из њега не може дедукovati општа стратегијска узрочност. Идући посредним путем до релевантног одговора, долазимо до човека, његових заједница и институција. Пођимо од Фромовог чувеног питања: „Да ли је човек једна врста”? Сам Фром даје одговор тврдњом да човекова људска природа чини човека нечовечним. Човекова нечовечност суштински је крематистички утемељена, а на њеној основи развијена је малигна агресивност политички организованих друштава званих државе. Чо-

век је једини примат масовни убица који при том осећа задовољство. Говорећи о реактивној (бенигној) агресији Фром ће указати на битну природу човека да не реагује само на непосредне опасности већ и на такве које може замислити као будуће догађаје. Реч је о способности предвиђања те тако значајне стратегијске делатности. Мишел Фуко ће рећи да је цивилни друштвени поредак у основи и у својим битним механизмима – борбени поредак. Сведоци смо свеопште опресивне функционализације и оних друштвених и државних делатности које су одувек сматране изразито мирољубивим. Било би занимљиво дознати како се данас предаје етика широм света кад изостају масовнији протести интелектуалаца против лажи стратешких размера иза којих следе малигне агресије „јединог господара света” против хетеротеличних држава, с познатим катастрофичним хуманитарним последицама. На Западу се истином одавно тргује, јер је „заборавио” (ако је икада знао и прихватио) Хегелово упозорење да истина нема цену. Свет никада није био у већем стратешком хаосу (нереду) пре успостављања тзв. новог светског поретка.

Живимо у ери глобализма у којој је човечанство вавилонска кула (збрка, хаос) битно различно од социолошког појма „заједница”. Напротив, јер глобализам је чедо нацифашизма. За разлику од глобализације као скупа релативно бенигнух планетарних процеса, овог или оног типа, глобализам је малигно-опресивни (тлачитељски, затирачки, тиранијски) планетарни световно (САД висока технологија) верски (духовни терор, како каже амерички мислилац Хук: католицизам је најстарији и највећи тоталитарни поход у историји), с циљем „сједињавања” са остатком човечанства онако како се „удружују” коњаник и коњ, односно „остатак” планете учинити објектом свеколиких манипулација и тако постати истински господар (власник) Земље.

(3.2) Стратегијско узроковање и стратегијско предвиђање су нераскидиво повезане научне методе у непрекидном процесу научне спознаје бити стратегијске стварности и решавања конкретних реалних, али и виртуелних проблема државе-нације. Свест стратегиста и стратега није само рефлексивна него и пројективна. Пројективност стратегиста заснована је на појмовној анализи и уочавању општих пра-

вилности промена стратегијске стварности. Пројективност је суштинско обележје стратегије, обележје без кога стратегија губи смисао постојања. Без стратегијског предвиђања и планирања будућности опстанак државе-нације у постојећим околностима постаје све мање извешан. Блохово дело „принцип нада” са терминима који означавају оригиналне појмове теорије могућности, незамењива је теоријска основа стратегијског предвиђања. „Како ли се често нешто приказује таквим да може бити!” Или да може бити другачијим него до сада, па се стога може и на томе поради. Али само то не би било могуће без могућега у себи и пред собом. *Sapienti sat!* Мислити стратегијску будућност државе не би могло да значи ништа друго него предвидети стање њене стратегијске стварности у неком будућем времену на основу егзистирајућих могућности. Добра теорија предвиђања мора узети у обзир сва релевантна емпиријска и теоријска знања о стратегијској прошлости и садашњости која представљају ефективна ограничења с обзиром на поље замисливих могућности, јер и најверљивије предвиђање може пасти у воду ако се не узму у обзир моћне субјективне силе, они појединци који имају право одлучивања, чак и о судбинским питањима нације. Будућност једне стратегијске могућности је варијабилна и зато њена теорија мора бити вишезначна. У предвиђању будућег стања стратегијске стварности користе се модели сукобљености стратегијских субјеката ради предвиђања ефеката по неко добро нације. Моделовање је у односу на предвиђање посебна метода у стратегијским истраживањима. На крају, за стратегијско предвиђање можемо рећи да је то омеђивање стратегијске стварности једног стратегијског сукобника у будућности кад је његова стварност позната у садашњем моменту.

(4) *Шта рећи о концепцији опште стратегије и њеног места у систему наука?* Премда је општа стратегија постојала, на овај или онај начин, у пракси односа држава од најранијих времена до данашњих дана, она се тек овим радом јавља у теоријској форми. Стратегисти (најзаступљенији су, сасвим очекивано, војни) наслућивали су, неки чак и помињали синтагму „општа стратегија”, а Бофр је стигао до класификације стратегије, али нико од њих, па ни Е.М. Ерл, није учинио одлучујући корак ка њеној суштини. Општа страте-

гија је нова врста практичке филозофије, која се, за разлику од етике и естетике, не бави односом јединке према јединки, јединке према друштву и самој себи, него односом стратегијског субјекта према самом себи (сопственим подсистемима) и према другим себи сличним субјектима. Стратегија државе је трајни, систематски напор теоријског (стратегисти) и практичног (стратези) ума да се осмисли живот једне државно организоване националне заједнице као целине. Резултат тог напора је теоријски систем истинитих, објективно заснованих исказа, адекватних општој стратегијској стварности, то јест, оном формалном структурално идентичном у бескрајној варијабилности искуствених стратешких садржаја.

Основна сврха теорије опште стратегије јесте постизање што веће ефикасности стратешке праксе и остварење оптималне контроле над тенденцијом стихијности стратешке праксе. Зато је крајњи циљ и овог истраживања сазнање које објашњава узроке стратегијских збивања и предвиђа стратегијске догађаје. Сваки одговор на досад постављена питања отвара нове сумње и дилеме, а то је у науци пут њеног развоја, кретање ка клубу зрелих наука, што је не мање важна сврха од претходно казане. Стратегијска теорија јавља се, у извесном смислу, у функцији самосвести према друштвеној свести једног субјекта стратегијских односа. Да би таквој улози могла адекватна бити она (та теорија), у складу са идеалом – дискурзивним мишљењем – не може бити нити сме остати у равни ниједне стручне парцијалне науке, него правог реалног знања о конкретној смисаоној целини каква је стратегијска стварност државе. Општа стратегија мора бити умно критичко знање изражено синтетичким појмовима јер је темељно знање оне области делатности стратегиста која је одлучујућа за преживљавање и живот државе-нације. Стратезима је неопходна таква теорија која ће бити окренута спознаји односа оних процеса стратегијских ентитета којима припада димензија будућности. Теорија стратегије не би никад смела да падне у голи емпиризам. Премда теорија опште стратегије не може бити довољно егзактна, јер се бави односима макро друштвених, фундаменталних процеса, ипак она може бити објективна, плодна и конкретна. Иако је целовита, теорија опште стратегије, из перспективе зреле науке, недовољно је разубуђена. Без фундаменталног теоријског истражи-

вања, општа теорија стратегије остала би непознаница, предмет научне вулгаризације, осуђена на стагнацију.

Реч - две о доктрини. За разлику од научних теорија и система у које спада и стратегија, у појму доктрине није нагласак на утврђивању објективне истине која би имала опште-друштвени карактер, већ ослономцем на теорију стратегије као најпоузданији инструмент контроле туђег и сопственог искуства, и оцену сопствене стратегијске стварности, на повезаном излагању једног становишта (програма) које има непосредни практични значај. Све примењене науке имају сопствене доктрине (медицина, машинство, шумарство...) али их не означавају тако. Квазистрагегије нису ништа друго него научно неутемељене доктрине аутоотеличних држава које су од Клаузевеца „научиле” само оно његово: најбоља стратегија јесте бити довољно моћан уопште и у посебним областима. Слично поступају и хетеротеличне које нису „заинтересоване” за научни приступ и најбоље решење је видети како то раде САД па по узору на њих сачинити нешто своје не схватајући при том да свака капа не иде на свачију главу.

Оно што у теоријским разматрањима називамо полистратегичким системом, у ранијим доктринарним поставкама (СФРЈ) означавали смо синтагмом „систем одбране”. Убудуће би то требало звати „доктринарни модел полистратегичког система” државе „А”, „Б”... дакле, неке конкретне државе. Тај систем нема ништа заједничко са тзв. ОНО и ДСЗ негдашње СФРЈ, јер захвата све темељне функције државе „А”, од које зависи њен опстанак и прогрес.

Усмеравање државе нације. Претходни текст у целини је посвећен питањима како да једна држава-нација прокрчи себи пут до највишег сопственог добра (вредности), у нашем случају, до здравог друштва, ма шта подразумевали под појмом „здрово друштво”. Само „усмеравање” је подједнако тежак филозофски, научни и практични проблем.

Знамо ли колико врста капитализма је било, које данас егзистирају, којој смо најближи, како изаћи из кризе, итд. Питајмо се и даље: како обезбедити да се друштво као целина креће пуном свешћу о томе куда иде, које опште сврхе ваља достићи и како, кад је познато да свака општина „има право” да се слободно оријентише, према сопственим сврхама. Како

решити једно од суштинских ограничености капитализма – његову стихијност и анархичност, јер је такво друштво, због одсуства планирања слично несвесној природи далеко од хуманизованог.

Крајње је време да се усмеравање друштвеног развоја повери научним институцијама друштва, које могу да пруже поуздана емпиријска знања о реалном стању државе и нације, стварним могућностима и алтернативама даљег кретања. Одлуке, посебно оне о решењима фундаменталних проблема ваља препустити „савезу врлина”. Све то ваља чинити без импровизације. Власт би приликом спровођења предложених и образложених научних одлука одговарала због могућих одступања од предложеног.

Без истраживања историје свих научно заснованих функција државе-нације и теоријског осмишљавања посебних (појединачних) стратегија, те формирања доктринарног модела полистратегијског система наше државе нећемо добити прилику да пронађемо „наш модел капитализма” иако имамо оригиналан пример Н.Р. Кине, јер смо закаснили.

Предлажемо

Покретање научно-стручног (доктринарног) пројекта на тему „Доктринарни модел полистратегијског система Србије.“

Зашто? Најпре због потребе окончања идеје стратегије, јер је општом стратегијом омогућено објашњење посебних (појединачних) стратегија, али, без посебних стратегија се тешко разумева општа. До посебних стратегија долази се само историјом свих оних функција државе и нације, које су, засад све, виртуелни кандидати за „чланство“ у „друштву“ доктринарног модела полистратегијског система. Кад кажемо „функције“ мислимо само на оне делатности које су научно засноване. Тако бисмо дошли до темеља, целовитог појма (историја филизофије, за Хегела, идентична је појму филизофије, идентитет са самом собом) стратегије који је капитални услов за откриће логике стратегије без које би она вечито остала „наука у развоју, настајању.“

Претпостављамо да бисмо тек тада дошли до одговора на питање самосвести нације: Ко смо ми?

*Dusan Visnjic
Slobodan Tomic*

STRATEGIC GUIDANCE FOR A STATE - NATION

Summary

Original source of all sciences is philosophy. Its objective is to cross over all boundaries that a human being has built upon oneself: the boundaries of a profession, of specialties of the profession and of vocation (regarding it, general strategy has been compatible with it). Main trait of philosophy as a kind of knowledge is a search for truth. Strategy, too, has this trait – it searches for truth and the truth is a complex, a system.

*We embraced a term “nation-state” from French intellectuals who viewed a nation as an indestructible structure of human society for millenniums in time and it will continue to be a fact of international life in future, too. There is no a state without a nation. However, even if there is no the state without the nation, there are literally some nations without state. These nations live “*Historia calamitatum*” (“history of troubles”). For now these nations have been “weak spots” of our planet and one of basic objectives of modern globalist oppressive conquest has been denationalization and national “de-facement” of human beings and creation of genetically modified idiots and slaves of 21st century. Serbian intellectuals ought to answer a question of self-consciousness of a nation: “Who are we?” It is possible to reach the point of having the answer to this question after putting a final touch to an idea of establishment of separate strategies that are necessary for understanding of general strategy.*

Key Words: globalism, philosophical totality, strategic totality, nation-state (as a unity) in general, doctrine of concrete nation-state „A“, „B“, ..., factors of strategy, strategic reality of a nation-state, poly-strategic system of a nation-state (in general), doctrinal model of poly-strategic system of a state „A“, „B“, ..., nation-state as a subject of strategic relations (cer-

tain stratum), object of strategy, theme of strategy, methods of strategic research (strategic causing and strategic foresight, history of general strategy (in basic terms only) and objective and role of general strategy in a system of sciences

Литература

Филозофско-логичка методолошка

- Агнеш Хелер, *Вредности и потребе*, Нолит, Београд 1981.
- Богдан Шеших, *Основи логике*, Научна књига, Београд
- Бранко Бошњак, *Систематика филозофије*, Напријед, Загреб, 1977.
- Ернест Блох, *Принцип нада*, Напријед, Загреб, 1981.
- Михаило Марковић, *Изабрана дела* (у осам томова), БИГЗ, Београд 1994.
- Ерих Фром, *Анатомија људске деструктивности*, Напријед, Загреб 1986.
- Хегел, *Историја филозофије*, БИГЗ, Београд 1975.

Теоријска

- Блез Паскал, *Мисли*, Култура, Београд 1969.
- Бофр, *Увод у стратегију*, ВИЗ, Београд 1968.
- Е.М. Ерл, *Творци модерне стратегије*, Војно дело, Београд 1952.
- Клаузевиц, *О рату*, Геца Кон, Београд 1939.
- Лидел Харт, *Стратегија посредног прилажења*, Војно дело, Београд 1952.
- Петар Томац, *Војна историја*, Војно дело, Београд 1959.
- Радован Вукадиновић, *Нуклеарне стратегије суперсила*, АЦ, Загреб 1985.
- Свечин, *Стратегија*, Војно дело, Београд 1956.
- (Сун Ци, *Умеће ратовања*, Глобус, Загреб 1982.

Енциклопедије, речници

Енциклопедијски речник српскохрватског језика, Матица српска, Нови Сад 1967.

Ристо Тубић, *Енциклопедијски речник марксистичких појмова*, Веселин Маслеша, Сарајево 1974.

Социолошки лексикон, Савремена администрација, Београд 1982.

Толковиј словар воених термина, Москва 1966.

Resume

Philosophy has bad opinion regarding politics. It considers it to be merciless, immoral and pragmatic battle for power in which one man and one social group make efforts to transform other people and social groups to the measure of mere objects. Here comes one question: Is it possible in future to overcome this model of politics as such at all and under what conditions could be possible to regulate social relations and processes in the way which is not political in traditional meaning of this word?

To this question we offer the following answer: Politics could be overcome in future by a general strategy (strategy of nation-state), because through fundamental, theoretical researches, or critical re-examination, there has come a true strategy in the spirit of a selected ideal. This ideal was a discursive strategic thinking. This thinking is an indirect non-intuitive insight into a complex of fundamental internal and external processes in relations of one state with her ownself (nation, society) and with other states. A truthful real knowledge is the knowledge of concrete unities and totality, because they are the truth. However, it is wrong to think that they can be understood by one thinking act. Direct vision of totality could be meaningful only as a hypothetical abstraction which directed the process of thinking toward the end of research.

When we say „a state“ we mean a state in general terms, its theoretical notion. A state is a subject of strategic relations: ontological (as a carrier of its status, characteristics and functioning), epistemological (as a precondition for comprehension of strategic reality) and axiological one (it determines a highest good for a nation by the Constitution). (The Danube is not a sub-

ject. When we say „The Danube Strategy“ it should be read as „German idea of restoration of slightly alternated Austro-Hungarian Monarchy.“). Caution is mother of wisdom.

First factor of strategy are relations which integrate all other ones: conflicts (both benign and malignant ones) of power and force of a state (including also intellectual capacity of its strategs and strategists), values and needs, or interests as needs that are limited to greed and fifth factor of it, but not the fifth one regarding its significance, is strategic knowledges.

If we “divide” general strategy (as a notion) in accord with its size and extent it will stay noted as a notion of gender of strategies, that is, a general one, but all other functions of the state and society will be separate ones and among them some more complex ones will have more-and-less separate strategies. By this division we reached a poly-strategic system of general strategy. We have only presented the strategies by their names and stopped at this point, because we don't have encyclopedic knowledge regarding it. To gain this knowledge it is necessary to gather teams of experts for: information, diplomacy, economy, politics, law, technology, demography, culture, education, military, religious communities, etc.

Immanuel Kant defined “system” as a unity of different ac-knowledges in a form of one idea. An idea that integrates separate strategies is the idea of “a highest good” (summmum bonum) or interests (those who are greedy and predacious ones do not care for the highest good). In case of ethically oriented people the highest good is a healthy society. Summmum bonum is almost a synonym for Bloch's „the one that is being created“ or more shortly „emerging“. Strategy is an authentic case of Kant's system, because it integrates all strategically relevant separate strategies.

Autotelic states are functioning in accord with their own laws, and heterotelic ones are dependant states (functioning in accord with objectives of others.) Third World States, although verbally immitating the states which are gravitational centres of global and continental power in terms of interests, often have no any idea of doctrinal model of poly-strategic system. In this way they abandon very important methods of improving their own position. Knowledge is power.

Strategy is a systematic effort of theoretical mind of strategists (thinkers of strategy) and theoretical mind of strategists (realizators-implementers of strategic plans of strategic plans of separate strategies to design life of a state-nation in general as well as in separate fields of strategic thinking and acting. It is a most responsible model of critical social science which, unlike politics, has never cut links between knowledge and morality, or in other words, the links between truth and ethical values. Utopian character of the strategy can not be questioned. However, here the word is about Bloch's concret utopy as a unity of knowledges, processes and hope, the utopy which is a carrier of general human ethical values that contrast existing ones (primarily in case of prevailing politics) and that provide for the change of such current values.

Strategical practice which is based on strategical knowledges is an authentic creator of history of a nation-state.

Theory of experience strategy has been snatched from oblivion, lexically modernized and enriched with a new categorical apparatus, having reached up an elementary discourse and having become a realiable point for explanation of specific strategies – their parent discipline.

A basic objective of theory of general strategy is reaching of optimal efficiency of strategic practice, along with a satisfying level of control of randomness of strategic processes, implying both its own processes and all the processes which might influence strategic reality of a nation-state.

For the proposed concept of general strategy an open problem are specific (separate strategies, that is, the strategies by which (with the help of which) there are actualized objectives of strategic activities, because it is only them which could attain the notion for definition of norms of practical activities.

Овај рад је примљен 20. новембра 2012. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 20. децембра 2012. године.